

ВІДКРИТІСТЬ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ЗАКОННОГО ТА СПРАВЕДЛИВОГО СУДОЧИНСТВА

А.М. Марценюк, О.І. Антонюк

Анотація. У статті розглядаються способи забезпечення відкритості судового розгляду в Україні. Досліджено питання застосування аудіо- та відео фіксації судового засідання технічними пристроями. Під час дослідження використані методи аналізу, синтезу, порівняльного правознавства.

Ключові слова. аудіофіксація, відеофіксація, принцип відкритості, справедливий суд.

Актуальність роботи. Дотримання судами загальної юрисдикції принципів гласності та відкритості судового розгляду є запорукою законного та справедливого правосуддя. Спостерігається певна термінологічна невизначеність, оскільки зміст принципів в різних нормативно-правових актах розкривається по-різному.

У наш час добре розвинуті технічні пристрої, без яких важко уявити буденне життя людини. Цьому розвитку має відповідати і судочинство, що повинно бути відображене на законодавчому рівні. Саме тому важливо поєднати правосуддя з новими технічними засобами для забезпечення відкритості судових засідань та діяльності суду зокрема.

Дослідники. Питанням принципу гласності та відкритості, права на справедливий суд присвячені наукові праці багатьох вчених, зокрема М.А. Кузьміна, В.В. Городовенко, О.М. Овчаренко В.А. Кройтор, А.С.Амеліна та інші. Разом з тим, положення щодо нормативного регулювання цих принципів нещодавно змінилися та потребують додаткового наукового дослідження.

Метою роботи є з'ясування сутності принципу відкритості судового процесу та його вплив на забезпечення справедливого судочинства.

Нормативний зміст принципу відкритості та гласності судового процесу згідно з ч. 1 ст. 11 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» складає правова вимога, відповідно до якої ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи, та кожен, хто не є стороною у справі, має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом. Це означає, що будь-які особи, які не брали участі у провадженні справи, котрі досягли повноліття, мають право бути присутніми під час розгляду судової справи, знайомитися в установленому законодавством порядку з судовими рішеннями в будь-якій розглянутій у відкритому судовому засіданні справі, що набули чинності [1, с.3].

Слід відзначити, що й до сьогодні точаться спори з приводу природи принципу відкритості судового розгляду, його співвідношення з принципами гласності та публічності. Основною підставою для більшості з них є положення ст. 6 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [2].

У ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) [3] та ч. 1 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [4] містяться положення про забезпечення права на справедливий суд, що розглядається незалежним та безстороннім судом. У ст. 6 ЦПК України вказано лише про усність та відкритість судового розгляду. Преса і публіка можуть безперешкодно бути присутніми на судовому засіданні, окрім випадків закритого судового розгляду. У Конвенції передбачено право судді на підставі власних переконань, оголосити про закритий судовий розгляд, коли публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя, тоді як у ЦПК України передбачено перелік обставин, що є обов'язковими для закритого судового

розгляду, та таких, за яких на підставі клопотання сторін може відбуватися закритий розгляд, якщо публічний розгляд справи призведе до розголошення особистої інформації.

Українське законодавство більш конкретно визначає умови здійснення аудіо- та відеозапису, нотування окремих реплік учасників провадження звичайними вільними слухачами та пресою, а також офіційне фіксування судового розгляду. Так у ст. 6 ЦПК України зазначено, що учасники цивільного процесу та інші особи, присутні на відкритому судовому засіданні, мають право робити письмові записи, а також використовувати портативні аудіотехнічні пристрої. Проведення в залі судового засідання фото- і кінозйомку, відео-, звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури, а також транслявання судового засідання по радіо і телебаченню допускаються на підставі ухвали суду за наявності згоди на це осіб, як беруть участь у справі [2]. Виходячи з цього фіксацію судового засідання портативними пристроями можна здійснювати безперешкодно, тоді як на фіксацію стаціонарними пристроями необхідна згода осіб, які беруть участь у справі, та відповідна ухвала суду. При цьому щодо фото- і відео зйомки у статті зазначена лише стаціонарна апаратура, а про портативну техніку не згадується. Також не врегульоване питання щодо оприлюднення таких записів в мережі Інтернет.

Важливо звернути увагу на так звану «роздруківку» аудіозапису судового засідання. Офіційне фіксування судового засідання технічними засобами здійснює секретар судового засідання або інший працівник суду (ч. 11 ст. 6 ЦПК України) [2]. Роздруківка з здійснюється не автоматично технічними пристроями, а людиною (працівником суду), що унеможливорює об'єктивність такої інформації. До того ж така роздруківка не має ніякої юридичної сили і не може бути використана як доказ у суді. Однак методики розпізнавання мови (навіть одного диктора) є ще не досить досконалими, тому більшої популярності набули системи стенографування, особливо в США.

Так, в США рукописний спосіб створення протоколів судового засідання був замінений на спосіб, оснований на використанні спеціальної стенографічної техніки, яка дозволяє при відповідних професійних навичках судового репортера практично в реальному часі в повному обсязі створювати стенограму судового засідання, яка додається до протоколу судового засідання. При цьому хід судового засідання повністю записується на спеціальні диктофони (в даний час – багатоканальні) [5, с.2].

2 лютого 2016 року депутатами Верховної Ради України було подано законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо забезпечення гласності та відкритості судового процесу)», в якому редакцію частини восьмої статті 6 Цивільного процесуального кодексу України запропоновано викласти таким чином: «8. Учасники цивільного процесу та інші особи, присутні на відкритому судовому засіданні, мають право робити письмові записи, а також проводити в залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис, трансляцію судового засідання без отримання окремого дозволу суду, але не створюючи перешкоди у веденні засідання та здійсненні учасниками судового процесу їхніх процесуальних прав». Ці положення значно розширюють можливості контролю за веденням судового засідання та забезпечення його законності [6].

Світовий досвід переконливо свідчить про корисність проведення спостережень за реальними судовими процесами, результати яких є дієвим засобом підтримки та контролю реалізації судових реформ. Вони дозволяють отримати реалістичну картину поточної практики судів, визначити «проблемні ситуації», моделювати способи вирішення виявлених проблем. Принцип публічності судового процесу дозволяє розглядати такі спостереження не як «штучні дослідницькі ситуації» (на кшталт проведення опитувань), а як фіксацію спостерігачами реального стану судового провадження, тобто відображення судового процесу таким, яким «він є насправді» [7, с.112].

При чому подібні спостереження проводять у тому числі й студентами безпосередньо для набуття навиків і вмій у судовій діяльності під час навчального процесу.

Важливою умовою відкритого судового процесу є суворе поєднання гласності з нормами судової етики під час слухання справи, оскільки предметом розгляду суду нерідко стають випадки

приватного життя громадянина, що стосуються його честі і гідності [8, с.32].

Принцип гласності та відкритості судового розгляду у свою чергу тісно пов'язаний з доступністю правосуддя, що включає в себе: відкрите ведення своєї діяльності судом; безпечність, доступність та зручність використання приміщень суду; забезпечення судом можливості ефективної участі у процесі всіх, хто постає перед ним, у тому числі осіб з обмеженими фізичними можливостями; повага й ввічливість з боку працівників суду до кожного, з ким вони контактують, не принижуючи гідності цих осіб [3].

При здійсненні правосуддя на першому місці повинні стояти «справедливість і законність». Оскільки суд оцінює докази за власним переконанням, то відео- чи аудіомоніторинг судових засідань має важливе значення у роботі всієї судової системи України.

У цивільному судочинстві досить часто предметом спору є особисті відносини учасників, звичайно, не кожен захоче їх оприлюднювати. Проте, до суду звертаються саме для вирішення цих конфліктів і тим самим вступають у публічні відносини, що обумовлюють застосування принципу гласності та публічності.

Висновки. Кожна людина повинна бути забезпечена правом на справедливий і неупереджений судовий розгляд. Відкритість судового розгляду полягає у вирішенні спору публічно, в присутності вільних слухачів, преси, які можуть фіксувати увесь процес судового розгляду на аудіо- чи відеопристрої. Якщо ж сторони заперечують проти присутності таких осіб у судовому засіданні, то у визначених законом випадках справа буде розглядатися у закритому судовому засіданні.

Для того, щоб унеможливити сторонній вплив на суддю під час розгляду справи, необхідно удосконалити систему фіксування судового засідання, зокрема, ввести програму стенографування поряд з аудіо- та відеозаписом судового засідання.

Здійснення учасниками цивільного процесу та іншим особами, присутніми на відкритому судовому засіданні, аудіо- та відеофіксації судового розгляду сприятиме дотриманню судами всіх процесуальних вимог закону, що забезпечить кожному право на справедливий суд.

Сутність принципу відкритості судового процесу полягає у забезпеченні довіри до суду, доступності до судової зали засідань та ухвалення справедливого, незалежного й законного рішення суду.

Аннотація. В статті розглядаються способи забезпечення відкритості судового розгляду в Україні. Розглянуто питання застосування аудіо- та відеофіксації судового засідання технічними пристроями. При дослідженні використані методи аналізу, синтезу, а також порівняльно-правовий метод наукового пізнання.

Ключові слова: фіксація, принцип відкритості, справедливий суд.

Annotation. In the article the methods of providing of openness of judicial trial are examined in Ukraine. Investigational question of application of audio- and video of fixing of the judicial meeting by technical devices. During the study used methods of analysis, synthesis, comparative law.

Keywords: fixing, principle of openness, just court.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бондарчук С.А. Гласність та відкритість судового процесу як гарантія доступу до правосуддя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/34501/%D1#chapter_
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043
5. Радущкий О. Технічна фіксація судових процесів: системний підхід до розвитку комп'ютерних технологій та інформаційних ресурсів // Юридичний журнал. - № 2002. – №2/2002. – 12с.
6. Проект Закону № 3874 від 02.02.2016 [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58026

7. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за результатами пілотного моніторингу застосування нового Кримінального процесуального кодексу України судами м. Києва - К.: Арт-Дизайн, 2015. – 132 с.

8. Кузьменко О. В. Адміністративна юстиція в Україні: навч. посіб. / О. В. Кузьменко. – К.: Атіка, 2007. – 156 с.

УДК 349.2:331.2(477)

ЩОДО КРИТЕРІЇВ СПРАВЕДЛИВОЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЯК ТРУДОПРАВОВОГО ПОНЯТТЯ

М.В. Мельников, Л.П. Амелічева

Анотація. У статті уточнено критерії справедливої оплати праці. Виявлено деякі проблеми правового регулювання права на справедливу оплати праці та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: оплата праці, заробітна плата, справедлива оплата праці, критерії справедливої оплати праці.

Кожний працівник сподівається на отримання справедливої оплати праці за виконану роботу. Як вбачається, однією з причин не отримання саме такої оплати праці для працівників нашої країни, є недосконалість численних національних законодавчих актів про працю, зокрема, з оплати праці. Так, право на оплату праці в Україні закріплено статтею 43 Конституції України [1], врегульовано Главою VII «Оплата праці» Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) [2], Законом України «Про оплату праці» від 24 березня 1995 року [3], Конвенцією Міжнародної організації праці про захист заробітної плати № 95 (1949 р.) [4], Конвенцією Міжнародної організації праці про захист вимог працівників у випадку неплатоспроможності роботодавця № 173 (1992 р.) [5]. Однак, положення цих документів закріплюють, як правило мінімальний рівень гарантій від держави у сфері оплати праці для працюючих громадян, що є недостатнім для втілення в життя ідеї справедливої оплати праці у світлі концепції гідної праці.

Дослідники. Питання правового регулювання оплати праці були предметом дослідження таких вчених, як Н. Абузярова, В. Божко, О. Валецька й ін., однак питання щодо критеріїв справедливої оплати праці в умовах реформування трудового законодавства досліджено нині недостатньо комплексно й системно.

Створення належних умов для гідної результативної праці є однією із заповорок розбудови соціально орієнтованої держави. Необхідно зазначити, що на сьогоднішній день оплата праці українців знаходиться на одному з найнижчих рівнів серед країн Європи. Саме тому назріла нагальна необхідність вдосконалення вітчизняного трудового законодавства, зокрема, з оплати праці, з метою втілення у життя на його базі права на справедливу оплату праці.

Метою цієї статті є виявлення критеріїв справедливої оплати праці на доктринальному та на законодавчому рівні, розробка пропозицій щодо удосконалення трудового законодавства в сфері права на справедливу оплату праці.

На початку дослідження, зауважимо декілька поглядів вчених трудового права щодо критеріїв такого багатозначного поняття як «справедлива оплата праці», яке також розглядається і в аспекті «права на справедливу оплату праці» у науці трудового права.

Отже, неможливо не погодитись з думкою В.М. Божко, який, аналізуючи право працівника на справедливу заробітну плату, характеризує його через наступні ознаки («показники»): здатність заробітної плати забезпечити гідний рівень життя не лише працівникові, але й членам його сім'ї; вона не повинна бути меншою ніж мінімальна заробітна плата; вона має бути рівною за рівноцінну працю. Крім того, він наголошує на існуючому між цими показниками взаємозв'язку: всі вони мають